



جغرافیا و روابط انسانی، زمستان ۱۴۰۱، دوره ۵، شماره ۳، صص ۲۲۰-۲۰۵

نقش و ضرورت کارآفرینی در توسعه روستایی و کشاورزی

بهمن خسروی پور^{۱*}، عبدالحسین شعبی^۲

۱- استاد و عضو هیئت علمی دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی خوزستان دانشکده مهندسی زراعی و عمران روستایی گروه

ترویج و آموزش کشاورزی، اهواز- ملاتانی، ایران

b.khosravipour@gmail.com- Khosravipour@Asnrukh.ac.ir

۲- دانشجوی دوره دکتری دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی خوزستان

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۰/۲۹

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۰/۱۶

چکیده

امروزه کارآفرینی از جمله موثرترین راه های تقویت خلاقیت و نوآوری در میان افراد است. پژوهش‌ها نشان می‌دهند کارآفرینی ارتباط مستقیمی با پیشرفت و توسعه یک کشور دارد. در این راستا یکی از نیازهای جدی جامعه روستایی ایران که با مشکلات عدیده‌ای از جمله فقر، بیکاری، مهاجرت، ناامنی غذایی و... مواجه است، توسعه و آموزش کارآفرینی است و با توجه به ارتباط آموزش های کارآفرینی و توسعه روستایی لازم است این امر به طور جدی در برنامه‌های آموزشی کشور در جامعه به طور عام و در روستاها به طور خاص ظاهر شود. این مقاله به روش مروری و با استفاده از منابع کتابخانه‌ای و جستجو در سایت های اینترنتی، با هدف بررسی نقش کارآفرینی در برنامه‌های توسعه روستایی گردآوری شده و تلاش دارد با ارائه اهمیت کارآفرینی در کشاورزی، راهکارهای موثر در ترویج این فرایند را به منظور دستیابی به اهداف توسعه کشاورزی و روستایی مطرح نماید.

واژه های کلیدی: کارآفرینی، آموزش کارآفرینی، توسعه کشاورزی، توسعه روستایی



مقدمه:

امروزه بیکاری در بسیاری از کشورهای جهان حتی در کشورهای پیشرفته صنعتی به عنوان یک مشکل اساسی مطرح می‌باشد. حل این مشکل، سیاست‌گذاران غالب کشورها را با چالش‌های بزرگی روبرو کرده است؛ به گونه‌ای که می‌توان گفت: ثبات و زوال برخی از دولت‌ها در گرو حل این بحران می‌باشد (شیری و همکاران، ۱۳۹۴). حرکت بسوی توسعه جامعه، ایجاد و تقویت راهکارهای اشتغال‌زایی و خوداشتغالی و رفع مشکل بیکاری، ضرورت تربیت و آموزش افراد کارآفرین، کارآمد و خلاق را دو چندان می‌کند (پورآذشی، ۱۳۸۷) در سال‌های اخیر یکی از مشکلات اساسی در روستاها رکود و کساد اقتصادی و در نتیجه بیکاری و مهاجرت و ... روستائیان می‌باشد. توجه به کارآفرینی در روستاها با نگرش به مشکلات موجود در این نواحی از اهمیت زیادی برخوردار است. (رستمی و همکاران، ۱۴۰۱)

توجه به روستائیان و روحیه کارآفرینی آنان به عنوان عوامل مهم اجتماعی و اقتصادی در جامعه از اهمیت ویژه‌ای برخوردار بوده و بی‌شک از مهم‌ترین راهکارهای توسعه روستایی که زیرمجموعه توسعه پایدار کشور هم هست، محسوب می‌شود.

بر اساس تعریف موسسه جهانی کارآفرینی و توسعه، کارآفرینی تعامل پویا و نهادینه شده میان نگرش‌ها، توانایی‌ها، آرزوها و آرمان‌های کارآفرینی توسط اشخاص است که موجب تخصیص بهینه منابع با ایجاد راه‌اندازی سرمایه‌گذاری‌های جدید می‌شود. (Acs et al, 2018) کارآفرینی با تأثیر مثبت بر رشد اقتصادی، رفاه اجتماعی و توسعه اجتماعی، راهبردی برای بهبود کیفیت زندگی، ایجاد فرصت‌های شغلی، افزایش بازدهی و بهره‌وری تولیدات روستایی، افزایش درآمد روستائیان، کاهش فقر و مهاجرت روستائیان است و بر این اساس نقش بسزایی در توسعه روستایی دارد (حیدری ساریان و عبدپور، ۱۳۹۸، به نقل از چمینی و جم‌شیدی، ۱۴۰۰) نتایج تحقیق رضوانی و نجارزاده (۱۳۸۷) نشان داد که نیمی از روستائیان آشنایی بسیار کمی با زمینه‌ها و مهارت‌های کارآفرینی دارند. بنابراین آموزش و آماده‌سازی محیط اجتماعی و اقتصادی روستا جهت تقویت کارآفرینی ضرورت دارد. (قدیری معصوم و همکاران، ۱۳۹۳) هدف این مقاله مروری بررسی نقش و اهمیت کارآفرینی به عنوان پیشین‌سازی در توسعه روستایی و کشاورزی می‌باشد.

توسعه روستایی

توسعه به مفهوم آن، بهبود در همه ابعاد و جنبه های حیات انسانی است، یعنی توسعه ای که همه ی اقشار جامعه را در همه ی ابعاد زندگی در بر می گیرد و در عین حال از منابع در اختیار به شکل عقلایی استفاده کند. در جامعه روستایی چنین توسعه ای جز از طریق ایجاد تعادل اجتماعی و اقتصادی برای همه اقشار مردم و احترام به حقوق آنها و مشارکت آنها بر پایه ی بازگشت و اتکای منطقی بر منابع فراموش شده ی محیطی امکان پذیر نیست. (نوری زمان آبادی و همکاران، ۱۳۸۶).

از نظر بانک جهانی توسعه روستایی به نوین سازی جامعه روستایی می پردازد و آن را از انزوای سیاسی خارج و به جامعه ای تغییر یافته تبدیل و با اقتصاد ملی عجین می سازد. بنابراین هدف های توسعه روستایی مواردی چون بهبود بهره وری، افزایش اشتغال، تامین حداقل قابل قبول غذا، مسکن، آموزش، بهداشت و مشارکت روستائیان در فرآیند تصمیم گیری، برنامه ریزی، اجرا و مدیریت روستایی را نیز در بر می گیرد. توسعه روستایی صرفاً توسعه کشاورزی نیست. (خسروی پور و همکاران، ۱۳۹۵) توسعه کشاورزی موجب توسعه روستایی است و اصولاً توسعه روستایی به معنای تغییر شکل اساسی در همه ابعاد اقتصادی، اجتماعی و روابط انسانی در روستاهاست که به تدریج شرایط زندگی مردم روستایی را بهبود بخشد و عامه مردم روستا از مواهب آن (ایجاد اشتغال، توسعه اجتماعی، کاهش مهاجرت به شهرها و...) بهره مند می شوند. (کلاگر و آقایی، ۱۳۹۳).

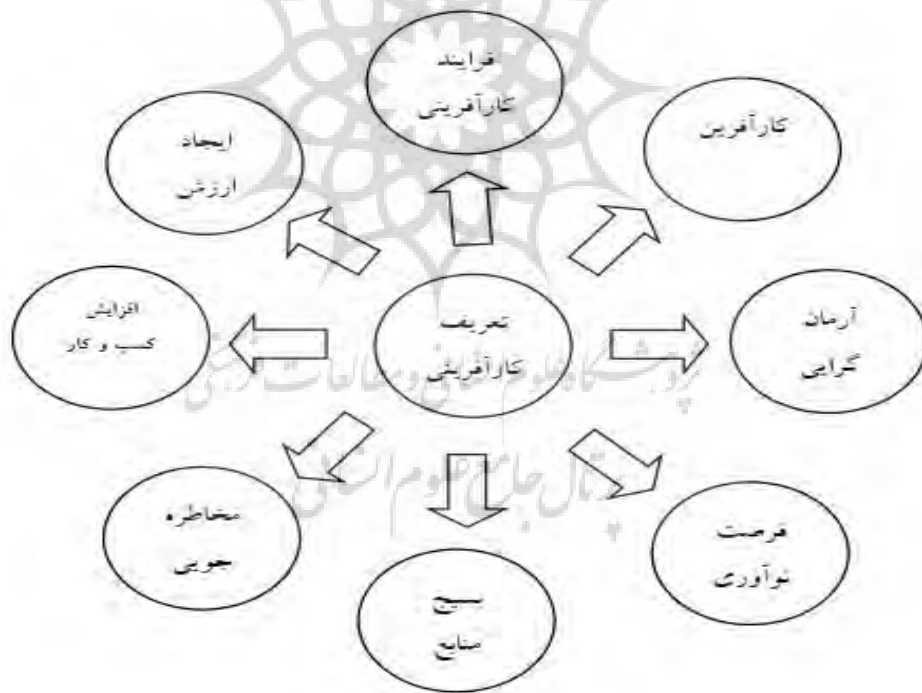
برای غلبه بر مسائل اقتصادی- اجتماعی پیش روی جوامع روستایی در چند دهه اخیر رویکرد کارآفرینی به عنوان یکی از راهبردهای مهم توسعه روستایی مورد توجه قرار گرفته است. (Chowdhury, 2007). کیانیدزه (۲۰۰۵) در مطالعه خود به این نتیجه رسید که توسعه روستایی به طور روزافزونی با کارآفرینی در ارتباط است و کارآفرینی را به عنوان نیرویی برای رشد اقتصادی روستا معرفی می کند. (بوذرجمهری و همکاران، ۱۳۹۳) پایداری برنامه توسعه روستایی زمانی است که خود مردم روستا با اتکا به خود آن را اجرا نمایند و در روستا به کارآفرینی روستایی از مهم ترین راهکارهای توسعه روستایی محسوب می شود. (ایزدی و قنبری، ۱۴۰۰)

کارآفرینی

واژه کارآفرینی نزدیک به دو دهه سال است که مورد استفاده قرار می گیرد. کانتیلون (1730) اقتصاد دان ایرلندی را می توان به عنوان اولین فردی دانست که از اصطلاح کارآفرین در علم اقتصاد سخن به میان آورد. از نظر کانتیلون کارآفرین شخصی است که ابزار تولید را به منظور ترکیب به صورت محصولاتی قابل عرضه به بازار

خریداری می‌کند. کارآفرینی فرایند خلق ابتکارها و نوآوری‌ها و ایجاد کسب و کار جدید در شرایط خطرناک از طریق کشف فرصت‌ها و بهره‌گیری از منابع می‌باشد و کارآفرین کسی است که با کشف و شناخت فرصت‌های محیطی و بهره‌گیری مناسب از منابع بتواند در شرایط پر از ابهام و مخاطره آمیز به ابتکارات و نوآوری و ایجاد کسب و کار جدید پردازد (مخبر دزفولی، ۱۳۹۸). کارآفرینی باعث کاهش بیکاری و افزایش بهره‌وری افراد و منابع و در نتیجه افزایش درآمد مردم جامعه می‌شود. کارآفرینی می‌تواند از طریق ایجاد اشتغال، بهبود کیفیت زندگی، توزیع مناسب درآمد و بهره‌برداری بهینه از منابع، نقش مهمی در توسعه روستایی داشته باشد (جوانبخت، ۱۳۹۸).

کارآفرینی ابزار کلیدی جهت رشد و توسعه محسوب می‌شود و به ویژه توجه به کارآفرینی و روستایی می‌تواند نقش مهمی در کاهش نابرابری‌های فضایی بین مرکز و پیرامون ایفا کند. کارآفرینی روستایی به منزله به کارگیری نوآورانه منابع و امکانات روستا در راستای حصول فرصت‌های کسب و کاری است، علاوه بر ایجاد اشتغال برای قشر عظیم روستاییان گامی در راستای توسعه روستایی محسوب می‌شود (شهبازی، ۱۴۰۱).



شکل (۱) - مفهوم کارآفرینی (حسینی نیا و همکاران، ۱۳۹۶)

Peak&marshal (2008) در مطالعه خود اظهار داشته اند بعضی از دانشمندان نظیر شومپتر، کارآفرین را مهمترین عامل توسعه اقتصادی دانستند. وی معتقد است کارآفرین یک مدیر صاحب فکر و ابتکار است که همراه

با خلاقیت، ریسک‌پذیری، هوش، اندیشه و وسعت دید، فرصت‌های طلایی می‌آفریند. او قادر است که با نوآوری‌های تحول‌ایجاد کند و یک شرکت زیان‌ده را به سوددهی برساند (بوذرجمهری و همکاران، ۱۳۹۳). بنابراین فرایند کارآفرینی از اجزا و عناصری تشکیل شده است که در جدول شماره ۱ به آن اشاره می‌شود.

جدول شماره ۱: عناصر تشکیل دهنده کارآفرینی

کارآفرین	فردی که تصمیم آگاهانه می‌گیرد تا کار جدیدی را شروع کند
فرصت	فرصت‌های موجود در بازار را شناسایی کرده و به آنالیز می‌پردازد
ساختار	کارآفرین تصمیم می‌گیرد به طور فردی یا تضامنی یا شرکت‌های سهامی کار خود را آغاز کند
منابع	شامل شناسایی منابع حمایت‌کننده برای سرمایه‌گذاری (مانند دولت) و جلب نظر آنها می‌باشد
استراتژی	هدف‌های کلی کار، استراتژی‌ها و برنامه‌های اجرای معین و اجرا می‌شوند

(2008) Peak&marshal

به طور کلی، کارآفرینی را می‌توان فرآیندی پویا نامید که به بهره‌گیری از نیرو و انگیزه افراد در جهت خلق و اجرای ایده‌های نو و همچنین راه‌حل‌های کاربردی نیاز دارد (Kuratko&Hodgetts, 2007:4).

کارآفرینی روستایی

کارآفرینی روستایی عبارت است از بکارگیری نوآورانه‌ی منابع و امکانات روستا در راستای شکار فرصت‌های جدید شغلی. کارآفرینی روستایی راهکاری جدید در نظریه‌های توسعه برای توانمندسازی مناطق روستایی به منظور دستیابی به توسعه روستایی محسوب می‌شود. اصلی‌ترین مفهوم کارآفرینی روستایی، تبدیل ایده به واقعیتی سودآور در روستا است (ایزدی و همکاران، ۱۳۹۲). کارآفرینی روستایی راهکاری جدید در نظریه‌های توسعه برای توانمندسازی و ظرفیت‌سازی در مناطق روستایی در جهت کاهش شکاف شهر و روستا، ایجاد فرصت‌های برابر اقتصادی، اجتماعی، محیطی و نهادی است و ابزاری مهم برای رسیدن به توسعه پایدار است (موحدی و سلیمانیان بروجنی، ۱۳۹۵). در اصل کارآفرینی روستایی هیچ تفاوتی با مفهوم عام کارآفرینی ندارد، فقط شرایط خاص مناطق روستایی از جمله بالاتر بودن ریسک، کمبود امکانات و ضعف مدیریت در این نواحی،

باعث می‌شود که زمینه‌های کارآفرینی در این نواحی با سایر نواحی و فعالیت‌ها متفاوت باشد (طوسی و همکاران، ۱۳۹۳). کارآفرینی می‌تواند تجارت و کسب و کار را در مشاغل روستایی گسترش دهد. کارآفرینی در روستا، سرمایه در دسترس را کشف و مورد بهره‌برداری قرار می‌دهد و بر این اساس، شرکت‌های کوچک کارآفرین ایجاد می‌شوند و روستاییان به کالاها و خدمات مورد نیاز خود دست می‌یابند. این امر تاثیر زیادی در رشد اقتصادی روستاها و کاهش پدیده مهاجرت‌های ناخواسته دارد (جوانبخت، ۱۳۹۸). پترین، کارآفرینی در جوامع روستایی را به این صورت تعریف می‌کند: اول، کارآفرینی به عنوان نیرویی که می‌تولند، منابع دیگر را به یک تقاضای بی‌پاسخ بازار، بسیج کند. دوم، نوعی توانایی خلق و ایجاد چیزهایی از هیچ است و سوم فرایند خلق ارزش، به وسیله ترکیب مجموعه‌ای واحدی از منابع در راستای بهره‌گیری از یک فرصت (خانگی و همکاران، ۱۳۹۰). فعالیت‌های کارآفرینی در مناطق روستایی باید بر اساس ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های موجود در روستاها صورت گیرد تا به موفقیت دست یابد و موجبات پایداری روستا را فراهم سازد. (روستایی و همکاران، ۱۴۰۱). بنابراین لازم است قبل از هر برنامه‌ای ابتدا توانمندی‌ها و پتانسیل‌ها بالقوه در مناطق روستایی اعم از منابع انسانی و غیرانسانی شناسایی و بررسی شوند و بر مبنای آن‌ها و متناسب با نیاز منطقه در ابعاد مختلف برنامه‌های کارآفرینی طراحی و اجرا گردد.

پیش‌شرط‌های گسترش کارآفرینی روستایی

سه عامل اساسی و مهم که از پیش‌شرط‌های رسیدن به توسعه کارآفرینی در مناطق روستایی است و بدون در نظر گرفتن این عوامل نمی‌توان شاهد رشد و گسترش کارآفرینی در مناطق روستایی بود در شکل (۲) نشان داده شده است.



شکل (۲) - پیش‌شرط‌های گسترش کارآفرینی روستایی (خسروی پور و همکاران، ۱۳۹۵)

آموزش کارآفرینی

بدون شک آموزش کارآفرینی یکی از ابعاد مهم و ضروری در برنامه‌های ترویج کارآفرینی در جامعه می‌باشد. تمایل به کسب آموزش‌های کارآفرینی از اواخر دهه ۱۹۵۰ و اوایل دهه ۱۹۶۰، از زمانی که مباحث کارآفرینی از سوی مک‌کله‌لند کولینز و مور مطرح شده تاکنون رشد سریعی یافته است (soloman et al, 2002). گذشته تصور می‌شد که کارآفرینان دارای ویژگی‌های ذاتی همچون ابتکار و ریسک‌پذیری هستند که همراه با آنان متولد می‌شود در حالی که محققان امروزه به این حقیقت دست یافته‌اند که کارآفرینی همانند تمامی رشته‌های دیگر قابل آموزش است. کارآفرینی در پی شرف‌آقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جوامع نقش بسیار مهمی دارد (قلندری و همکاران، ۱۳۹۲). کارآفرینی با ایجاد فرصت‌های شغلی و تولید ثروت و بهبود شرایط اقتصادی، پیش‌زمینه‌ای اساسی برای ارتقای سطح توسعه جامعه است (موحدی و همکاران، ۱۳۹۳). اهمیت کارآفرینی و تاثیر آن بر سرنوشت کشورها تا حدی است که برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران برای توسعه‌ی آن در ابعاد گوناگون تلاش نمایند. یکی از راه‌های توسعه کارآفرینی و افزایش تعداد کارآفرینان، طراحی برگزاری دوره‌های رسمی و غیررسمی آموزش کارآفرینی است (قلندری و همکاران، ۱۳۹۲). از جمله اقدامات راهبردی برای رشد و توسعه کارآفرینی، آموزش کارآفرینی به ویژه در حوزه آموزش عالی است. افزون بر آن آموزش کارآفرینی می‌تواند یکی از اثرگذارترین شیوه‌ها برای انتقال آسان جمعیت فارغ‌التحصیلان به بازار کار باشد (موحدی و همکاران، ۱۳۹۶). به اعتقاد (Lee & wong, 2005) اگرچه تاکنون اهداف مشخصی برای آموزش کارآفرینی تعریف نشده است، ولی به طور خلاصه می‌توان اهداف دوره‌های آموزش کارآفرینی را به صورت زیر معرفی کرد:

- شناسایی و تربیت کارآفرینان بالقوه برای راه‌اندازی کسب و کارهای جدید.

- توانمندسازی افراد برای تهیه طرح‌های کارآفرینانه جدید. (موحدی و سلیمانیان بروجنی، ۱۳۹۵).

در همین راستا دیدگاه دیگری اهداف آموزش کارآفرینی را موارد زیر ذکر نموده است:

- کسب دانش مرتبط با کارآفرینی
- کسب مهارت در استفاده از فنون ایجاد فرصت‌های اقتصادی
- تعیین و افزایش ظرفیت استعداد و مهارت کارآفرینی
- توسعه روحیه همکاری و حمایت از حیطه‌های تخصصی کارآفرینی. (Brown, 2003)

آموزش کارآفرینی به تمام فعالیت‌هایی گفته می‌شود که هدف آن شکوفایی ذهنیت، نگرش و مهارت‌های کارآفرینی در طیفی از موارد متعدد مانند تولید ایده، استارت‌آپ، رشد و نوآوری است. آموزش کارآفرینی، نوعی آموزش است که با هدف توسعه کیفیت کارآفرینی و موفقیت کسب و کار به افراد ارائه می‌گردد. (بازبان و همکاران، ۱۳۹۹). بطور کلی آموزش کارآفرینی با اهدافی که ذکر شد، به شکل قابل توجهی می‌تواند در بهبود نگرش کارآفرینانه افراد و در نتیجه افزایش احتمال کارآفرین شدن آنها در جامعه روستایی موثر باشد.

ضرورت کارآفرینی در کشاورزی

نیاز روزافزون به مواد غذایی و محدود شدن امکانات تولید، ضرورت توسعه کشاورزی و به کارگیری فناوری جدید و موثرتر را ایجاد می‌کند و این موضوع با کسب دانش و بهبود و تقویت مهارت‌ها و توانمندی‌های منابع انسانی این بخش امکان پذیر خواهد بود بر همین اساس توجه به کارآفرینی در بخش کشاورزی غیر قابل اغماض است (خسروی پور و همکاران، ۱۳۹۵).

در این راستا آموزش کارآفرینی موضوع مهمی است که کشورهای پیشرفته در زمینه‌های اقتصادی و اجتماعی توجه جدی به آن می‌کنند و پرورش کارآفرینان را در اولویت برنامه‌های توسعه‌ای خود قرار می‌دهند. آموزش کارآفرینی نه تنها می‌تواند باعث ایجاد دانش و مهارت شود بلکه موجب بالا رفتن آحادگی، انگیزه، اعتماد به نفس، ریسک‌پذیری، فرصت‌های شغلی و قدرت نیز می‌شود (کیخواه و همکاران، ۱۳۹۲) به اعتقاد اسمیت (Smith, 2004) فعالیت کارآفرینی در کشاورزی نیازمند تلاش و برای انجام فعالیت‌هایی نظیر جمع‌آوری اطلاعات، ارتباط مستمر با سایر اجزاء زنجیره تولید، شناسایی بازار و اخذ تصمیم‌های راهبردی می‌باشد.

توسعه و ترویج کارآفرینی در بخش کشاورزی یکی از مناسب ترین گزینه ها برای توسعه روستایی می باشد که برای رسیدن به این وضعیت شرایط زیر باید فراهم گردد:

- ۱- تقویت نظام آزاد در بخش کشاورزی و حذف قطعی مداخله های غیر ضروری دولت در این بخش
- ۲- سرمایه گذاری زیربنایی در زمینه نیازمندی های توسعه کشاورزی
- ۳- تامین امنیت سرمایه گذاری و بهبود شرایط کارآفرینی در بخش ک کشاورزی (موحدی و همکاران، ۱۳۹۳)

در همین راستا مهم ترین اهداف توسعه کارآفرینی کشاورزی را می توان نو سازی و تجدید ساختار کشاورزی خرده پا و به وجود آوردن محیط کشاورزی جدید به منظور ایجاد و توسعه مشاغل جدید در مناطق روستایی دانست (یزدانی و همکاران، ۱۳۹۹).

راهبردهای تقویت کارآفرینی در کشاورزی

در دهه های اخیر تحقیقات زیادی در مورد نقش و اهمیت بخش کشاورزی در زمینه توسعه اقتصادی وجود داشته است. متخصصان توسعه معتقدند که حمایت از توسعه کشاورزی نقش تعیین کننده ای در توسعه روستایی دارد و اساس اصلی توسعه روستایی محسوب می شود. کشاورزی به عنوان عامل اصلی در حفاظت از منابع، خودکفایی، توسعه روستایی و منابع اجتماعی و فرهنگی محسوب می شود. بخش کشاورزی زمینه بسیار مناسبی برای فعالیت های کارآفرینی است. کارآفرینی عامل مهمی برای توسعه اقتصادی است و در کشاورزی با افزایش اشتغال و کاهش فقر و کاهش مهاجرت روستایی، عامل مهمی برای توسعه اقتصادی است (رضائی و همکاران، ۱۳۹۷) کارآفرینان در جوامع روستایی برای شکل دادن به فعالیت های خود خلق یا رشد این فعالیت ها نیاز به حمایت دارند، بیشتر این جوامع از آهادگی لازم برای تامین نیازهای ضروری مانند سرمایه، فناوری اطلاعات و ... برخوردار نیستند. در نتیجه برای کمک به جوامع روستایی در توسعه، مهمترین راهبردهای تقویت کننده کارآفرینی محلی عبارتند از:

- ایجاد محیط و زمینه های پیش از کارآفرینی (ظرفیت سازی)
- ایجاد زمینه خودباوری (توانمندسازی)

- شدت بخششی به رشد از طریق تحرک بخششی (افتخاری و همکاران، ۱۳۸۹ به نقل از خسروی پور و همکاران، ۱۳۹۵)

عوامل موثر در توسعه کارآفرینی روستایی و کشاورزی

از زمینه‌های بسیار مناسب برای ایجاد اشتغال در بخش کشاورزی و غیرکشاورزی می‌توان به کارآفرینی روستایی اشاره کرد. کارآفرینی در محیط روستایی دارای گستردگی وسیعی است و به دلیل داشتن تسلط بخش کشاورزی در اغلب مناطق روستایی مورد تاکید و مطالعه کارآفرینی کشاورزی می‌باشد.

هرچند کارآفرینی می‌تواند آثار مثبت و متعددی در جوامع روستایی داشته باشد، ولی خود نیز به عنوان یک پدیده اجتماعی-اقتصادی و فرهنگی وابسته، متأثر از زمینه‌ها، عوامل و مهارت‌های مختلفی است. در واقع ظهور کارآفرینی در یک جامعه وابسته به زمینه و عواملی که در شکل‌گیری آن تاثیر دارند. به‌طور کلی عوامل موثر بر کارآفرینی را می‌توان به ۵ گروه تقسیم بندی کرد.

- ۱- داشتن شرایط اقتصادی و بازاری که شامل (منبع مالی، نیروی کار، تسهیلات فیزیکی، زیرساخت‌های اقتصادی، خدمات تخصصی و محیط اقتصادی کلان)
- ۲- داشتن ساختار و پویایی صنعت که شامل: (اندازه، رشد و ساختار بازار، صنعت و استراتژی شرکت‌های بزرگ).
- ۳- ایجاد چارچوب قانون و مقررات (سیستم مالیاتی، سیستم حقوقی و سیاست‌های حمایتی دولت)
- ۴- داشتن سرمایه اجتماعی (فرهنگ مشوق کارآفرینی، نهادهای پشتیبان، سیستم آموزشی و شبکه کارآفرینی).
- ۵- جنبه‌های شخصیتی (تجربه کاری، تحصیلات، تمایل به مخاطره و کار سخت، انعطاف پذیری، میزان دارایی‌ها، سن و جنسیت) (حیدری مکرر، ۱۳۹۱ به نقل از بوذرجمهری و همکاران، ۱۳۹۳).

کارآفرینان در بخش کشاورزی می‌توانند کشاورزی سنتی را به کشاورزی تجاری تبدیل کنند و باعث ایجاد زمینه‌های توسعه اقتصادی در کشور شوند. در این راستا روستائیان نیازمند طیف وسیعی از دانش‌ها و مهارت‌ها هستند. برگزاری دوره‌های آموزش کارآفرینی و ارائه مشاوره در این زمینه، از سیاست‌های عمده توسعه کارآفرینی در روستاهاست. در این برنامه‌های آموزشی، بر چهار گروه از مهارت‌های مورد نیاز تاکید می‌شود:

- ۱- مهارت‌های فنی و حرفه‌ای، براساس نوع فعالیت تخصصی شغلی.
- ۲- مهارت‌های مدیریتی شامل مدیریت مالی، بازاریابی، اداری و امور کارکنان
- ۳- مهارت‌های فردی کارآفرینان شامل خود اتکایی، اعتماد به نفس، خلاقیت، مسئولیت‌پذیری و...
- ۴- مهارت‌های کارآفرینی شامل مهارت‌های راه‌اندازی کسب و کارهای جدید و توانایی تشخیص و استفاده از فرصت‌های جدید در بازار و ارائه راه‌حل‌های نوآورانه. (موحدی و یعقوبی فرانی، ۱۳۹۱).

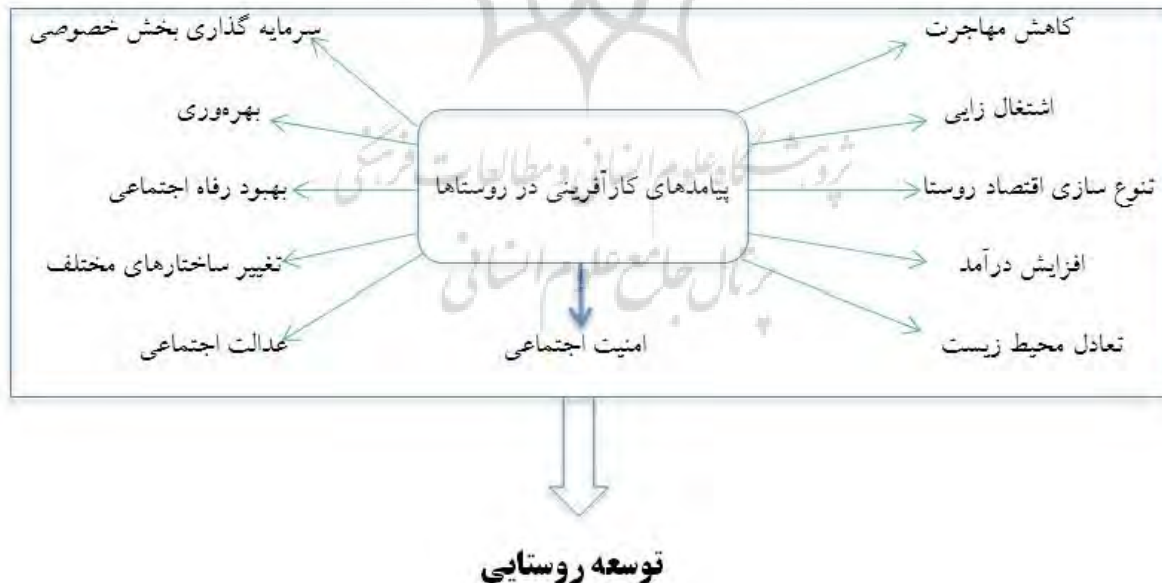
رکن‌الدین افتخاری و سجاسی قیداری (۱۳۸۹) در مطالعه خود عوامل مهمی که در فرآیند توسعه کارآفرینی روستایی تسریع بخشیده و توسعه می‌دهند، را معرفی نموده‌اند که به‌طور خلاصه در شکل (۳) نشان داده شده است.



شکل (۳)- سیاست‌های توسعه کارآفرینی روستایی، (رکن‌الدین افتخاری و سجاسی قیداری، ۱۳۸۹)

نتیجه گیری

کارآفرینی به عنوان موضوع بسیار مهم در بسیاری از کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه مورد توجه نهادهای مختلف قرار گرفته است. با توجه به اینکه بیکاری تهدیدی جدی برای جوامع می باشد، در زمینه توسعه روستایی نیز آموزش کارآفرینی نقش بسیار مهمی در بستر سازی، ظرفیت سازی، فرهنگ سازی و ترویج فرآیند کارآفرینی ایفا می کند. در واقع از راهکارهای مهم و اساسی در امر توسعه روستایی ایجاد اشتغال و رشد اقتصادی جوامع روستایی با روند توسعه کشاورزی است و مهم ترین ابزار در این زمینه کارآفرینی و آموزش های کارآفرینانه در روستاها است که در نهایت باعث کاهش بیکاری، مهاجرت، افزایش بهره‌وری افراد، افزایش درآمد مردم روستا و جامعه و در نهایت منجر به توسعه پایدار روستایی می شود. می توان گفت توسعه روستایی به طور روزافزون با کارآفرینی در ارتباط است. زیرا مناطق روستایی محیطی بسیار مناسب برای بروز کارآفرینی هستند. آموزش و توسعه کارآفرینی در توسعه روستایی، با شناسایی فرصت های جدید و نوآوری در استفاده از منابع و فرصت های موجود زمینه برای رشد و شکوفایی فعالیت های متنوع فراهم می آورد و این امر باعث ایجاد اشتغال مولد و پایدار در محیط های روستایی و محقق شدن مفهوم توسعه پایدار روستایی می گردد. در جمع بندی می توان پیامدهای کارآفرینی و آموزش و توسعه آن در روستاها را در شکل (۴) نشان داد.



شکل (۴) - پیامدهای کارآفرینی در روستاها (خسروی پور و همکاران، ۱۳۹۵)

پیشنهادها

- ۱- برگزاری کلاس‌ها و دوره‌های آموزشی برای مردم و کارشناسان در زمینه فرهنگ سازی و اهمیت کارآفرینی
- ۲- برگزاری دوره آموزشی خاص مردم و کارشناسان در زمینه مهارت‌های کارآفرینانه (مزرعه، خانواده، بازاریابی و تهیه طرح تجاری و...)
- ۳- برگزاری دوره‌های آموزشی جهت بکارگیری روش‌های صحیح و کاربردی مطابق با فرآیندهای شغلی در کسب و کارهای روستایی از طریق شبکه‌های مجازی
- ۴- تشکیل تعاونی‌ها و شبکه‌های تولید محلی در روستاها توصیه و لازم است در برنامه‌ریزی‌های توسعه روستایی مورد توجه جدی قرار گیرد.
- ۵- معرفی، آموزش و توسعه فناوری‌های نوین مناسب و اشاعه آنها در روستا
- ۶- بازدید از فعالیت‌های کارآفرینانه به منظور آشنایی روستائیان با اهداف، برنامه‌ها و تجارب کاری کارآفرینان.

منابع

۱. ایزدی، ح. سن. بزرگر، سپیده. (۱۳۹۲) کارآفرینی و توسعه روستایی. آموزه‌هایی از تجارب چین پژوهش‌های روستایی دوره ۴، شماره ۴، ص ۹۱۸-۹۰۱.
۲. ایزدی، علی. قنبری، سیروس (۱۴۰۰). کارآفرینی کشاورزی و توسعه مناطق روستایی (مورد مطالعه: دهستان رشتخوار). فصلنامه روستا و توسعه پایدار فضا، دوره دوم، شماره اول، پیاپی ۵. ص ۲۶-۱۹.
۳. بادزبان، فاطمه. رضایی مقدم، کورش. فاطمی، مه‌سا. (۱۳۹۹). آموزش کارآفرینی و تاثیر آن بر عملکرد کسب و کارهای زنان روستایی، فصلنامه کار و فن، دوره ۱۷، شماره ۳، ص ۹۷-۸۱.
۴. بوذرجمهری، خدیجه. رومیانی، احمد. اسماعیلی، آسیه. (۱۳۹۳). بررسی عوامل موثر بر رشد کارآفرینی در تقویت جوامع روستایی در راستای توسعه پایدار، همایش ملی چشم‌اندازهای توسعه پایدار روستایی در برنامه ششم توسعه کشور، انجمن علمی جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه تهران.

۵. پای خسته، پریسا. علم بیگی، امیر. بطحایی، سیده سمیه. (۱۳۹۶). بررسی شایستگی های مورد نیاز توسعه کارآفرینی در آموزش عالی کشاورزی. فصلنامه پژوهش مدیریت آموزش کشاورزی، دوره ۹، شماره ۴۰، ص ۴۳-۳۲.
۶. پورآتش، مهتاب. (۱۳۸۷). نهادینه کردن آموزش کارآفرینی در نظام آموزش عالی، نشریه نامه آموزش عالی سال اول شماره ۱. ص ۶۳-۴۹.
۷. جمینی، داود. جمشیدی، علیرضا. (۱۳۹۸). مدل سازی عوامل موثر بر توسعه شاخص های کارآفرینی در مناطق روستایی ایران، نمونه پژوهش: منطقه اورامانات، استان کرمانشاه. فصلنامه علمی برنامه ریزی فضایی، سال یازدهم، شماره سوم، صص ۹۴-۷۳.
۸. جوانبخت، فاطمه. (۱۳۹۸). نقش کارآفرینی در توسعه روستایی، قابل دسترس در www.zistonline.com/news/80352
۹. جهانگیری، علی. (۱۳۸۱). توسعه پایدار و کارآفرینی در دولت، مجله فرآیند مدیریت و توسعه، دوره ۱۶، شماره ۴. ص ۵۳-۴۵.
۱۰. حسینی نیا، غلامحسین. موسوی، سید شمس الدین. (۱۳۹۶). آموزش کارآفرینی در دانشگاه ها، روش ها و چالش ها، نامه آموزش عالی، دوره جدید سال یازدهم، شماره ۴۱. ص ۸۸-۵۹.
۱۱. خانی، فضیله. رضوانی، محمدرضا. ایمنی قشلاق، سیاوش. بوذرجمهری، خدیجه. (۱۳۹۰). تحلیل نقش گردشگری در توسعه ویژگی های کارآفرینانه و گرایش به کارآفرینی در بین جوانان روستایی، پژوهش های جغرافیای انسانی، شماره ۷۸، صص ۱۹۵-۱۶۹.
۱۲. خسروی پور، بهمن. برادران، مسعود. عابدی، بهاره. (۱۳۹۵). آموزش کارآفرینانه در توسعه روستایی، انتشارات تحقیقات آموزش کشاورزی (تاک) چاپ اول، تهران.
۱۳. خسروی پور، بهمن. روشنی، نسیم. کوره پز، حسنعلی. (۱۴۰۱). چيستی و چرایی کارآفرینی سبز و ارتباط آن با نوآوری سبز، جغرافیا و روابط انسانی، دوره ۴، شماره ۴، بهار ۱۴۰۱. صص ۱۶۰-۱۴۵.
۱۴. رستمی، کورش. رحمانی، بیژن. منشی زاده، رحمت اله. (۱۴۰۱). تحلیل عوامل موثر بر توسعه کارآفرینی نواحی روستایی (مورد مطالعه: روستاهای بخش چنار شهرستان ساوجبلاغ)، فصلنامه جغرافیا (برنامه ریزی منطقه ای)، دوره ۱۲، شماره ۲، صص ۱۷-۱.
۱۵. رضایی، بیژن. رستمی، سحر. ژیان، مهتاب. سلیمانی، معین. (۱۳۹۷). عوامل موثر بر توسعه کارآفرینی کشاورزی در راستای توسعه روستایی. نشریه کارآفرینی در کشاورزی، دوره ۵، شماره ۳، صص ۹۴-۸۱.
۱۶. رکن الدین افتخاری، عبدالرضا. طاهرخانی، مهدی. سبحانی قیداری، حمدالله. (۱۳۸۸). تحلیل ابعاد و عوامل موثر بر توسعه کارآفرینی کشاورزی مناطق روستایی (مطالعه موردی: روستاهای شهرستان خدابنده) نشریه روستا و توسعه، دوره ۱۲، شماره ۳، صص ۷۲-۴۳.
۱۷. رکن الدین افتخاری، عبدالرضا. سجاسی قیداری، حمدالله. (۱۳۸۹). توسعه روستایی با تاکید بر کارآفرینی (تعاریف، دیدگاه ها و تجربیات)، انتشارات سمت، چاپ اول، پائیز ۱۳۸۹.

18. شهبازی، حسین رضا. (۱۴۰۱). کارآفرینی کشاورزی راهبردی در توسعه پایدار روستایی، جغرافیا و روابط انسانی، دوره ۵، شماره ۱، ص ۲۴۸-۲۳۴.
۱۹. شیر، نعمت اله. میرک زاده، علی اصغر. زرفشان، کیومرث. (۱۳۹۴). الزامات ترویج کارآفرینی در نظام آموزش عالی کشاورزی. نشریه کارآفرینی در کشاورزی، دوره ۲، شماره ۲، ص ۱۳۲ - ۱۰۵
۲۰. طوسی، رمضان. جمشیدی، علیرضا. تقدسی، احمد. (۱۳۹۳). کارآفرینی روستایی و تعیین عوامل موثر بر آن. مجله پژوهش و برنامه ریزی روستایی، سال ۳، شماره ۸.
۲۱. قلندری، ارسطو. پاک نیت، اقبال. ایمانی، اسماعیل. (۱۳۹۲). آموزش مهارت های کارآفرینی. همایش ملی دانشگاه کارآفرین، صنعت دانش محور، ص ۱۱.
۲۲. کلاگر، پیمان. آقایی، مریم. (۱۳۹۳). بررسی نقش کارآفرینی کشاورزی در توسعه روستایی، نشریه کارآفرینی در کشاورزی، دوره ۱، شماره ۱، ص ۸۳-۶۱.
۲۳. کیخا، شیما. خسروی پور، بهمن. (۱۳۹۲). آموزش کارآفرینی رویکردی کارآمد در جهت اشتغال دانشجویان. ماهنامه اجتماعی، اقتصادی، علمی و فرهنگی کار و جامعه، شماره ۱۶۳، ص ۳۹-۲۶.
۲۴. مخبر دزفولی، عبدالله. حاجی میررحیمی، داود. جمشیدی، امید. (۱۳۹۶). طراحی مدل توسعه کارآفرینی در مراکز آموزش کشاورزی و تحلیل استراتژیک و وضعیت کارآفرینی مورد مطالعه مرکز آموزش عالی امام خمینی (ره). فصلنامه علمی رویکردهای پژوهشی کارآفرینانه در کشاورزی، ص ۹۰-۷۳.
۲۵. موحدی، رضا. سامیان، مسعود. حیدری ترازک، خدیجه. (۱۳۹۳). برنامه های آموزش کارآفرینی در حوزه کشاورزی. نشریه کارآفرینی در کشاورزی، دوره ۱، شماره ۳، ص ۱۹-۱.
۲۶. موحدی، رضا. حیدری ترازک، خدیجه. سامیان، مسعود. (۱۳۹۳). آموزش کارآفرینی پیش نیاز توسعه کشاورزی. نشریه کارآفرینی، جلد ۱، شماره ۴، ص ۴۸-۳۳.
27. موحدی، رضا. سلیمانیان بروجنی، جلیله. (۱۳۹۵). بررسی شیوه های آموزشی موثر در توسعه کارآفرینی زنان روستایی، نشریه راهبردهای کارآفرینی در کشاورزی، سال سوم، شماره ۶، ص ۳۳-۲۴.
۲۸. موحدی، رضا. یعقوبی فرانی، احمد. (۱۳۹۱). درآمدی بر کارآفرینی روستایی، انتشارات دانشگاه بوعلی سینا، چاپ اول، همدان.
۲۹. ناسترن، مهین. زنگی آبادی، علی. خلقی پور، خلیفه. (۱۳۸۶). توسعه پایدار، شهر پایدار. ماهنامه اجتماعی، اقتصادی، علمی و فرهنگی کار و جامعه شماره ۸۵ و ۸۶ ص ۶۵-۵۶.
۳۰. نوری زمان آبادی، سید هدایت الله. امینی فسخودی، عباس. (۱۳۸۵). سهم توسعه کشاورزی در توسعه روستایی. مجله علوم کشاورزی ایران، دوره ۳۸، شماره ۲، ص ۲۷۵-۲۶۳.
۳۱. وثوقی، منصور. حبیبی، سمونا، حسن زاده طلوتی، زینب. (۱۳۹۳). ضرورت توجه به دانش بومی در برنامه های توسعه روستایی با تأکید بر توسعه مشارکتی، فصلنامه علوم اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، دوره ۸، شماره ۲۶، ص ۵۶-۳۳.

۳۲. یزدانی، رقیه. خیراندیش، م. سعود. محمدی خیاره، محسن. امینی، هادی (۱۳۹۹). بررسی عوامل موثر بر توسعه روستایی با تاکید بر کارآفرینی کشاورزی (مورد مطالعه: استان خراسان شمالی). مجله راهبردهای کارآفرینی در کشاورزی، سال هفتم، شماره ۱۳، بهار و تابستان ۱۳۹۹، صص ۶۳-۷۷.

۳۳. یوسفی، زهرا. نادری، نادر. رضایی، بیژن. شیری، نعمت‌اله (۱۳۹۴). بررسی و اولویت بندی دیدگاه کارشناسان سازمان جهاد کشاورزی استان کرمانشاه نسبت به عوامل موثر بر توسعه کارآفرینی در مناطق روستایی، فصلنامه راهبردی‌های کارآفرینی در کشاورزی، سال ۲، شماره ۴، صص ۶۱-۵۳.

34. Brown.p.j.(2003).Entrepreneurial programming: Home Based and micro business Family development and Resource management.
35. Chowdhury, M. S. (2007). Overcoming entrepreneurship development constraints: the case of Bangladesh. Journal of Enterprising Communities: People and Places in the Global Economy. Vol, 1. NO, 3. pp.240-251
36. Solomon, G. T., Duffy, S., & Tarabishy, A. (2002). The state of entrepreneurship education in the United States: A nationwide survey and analysis. International Journal of Entrepreneurship Education.1(1), pp,1-22.

